

3.Візьміться за впровадження міжнародної системи якості стандарту ISO 9000 // Синергія. – 2003. – №1. – С. 8-11.

Отримано 27.04.2004

УДК 37.015.6

Л.О.КИЗИЛОВА, канд. екон. наук

Харківська національна академія міського господарства

ПРОБЛЕМИ ЗВ'ЯЗКУ ЗМІСТУ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ І ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ДІЄЗДАТНОСТІ ВИПУСКНИКІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ „ОБЛІК І АУДИТ”

Аналізується зміст освітньо-професійної програми підготовки бакалавра і спеціаліста за напрямом 0501 „Економіка і підприємництво” спеціальності „Облік і аудит”. Обгрунтована необхідність включення до освітньо-професійної програми дисциплін „Податкова система”, „Податковий менеджмент”, „Соціальне страхування”.

З метою адаптації національної вищої школи до ринкових умов та інтеграції в європейський освітній простір Указом Президента України „Про заходи щодо вдосконалення системи вищої освіти України” від 17 лютого 2004 р. №199 поряд з метою вивчення аспектів Болонського процесу і розробки пропозицій щодо участі в ньому України окреслюються також завдання прискорити розроблення ефективних механізмів стимулювання участі роботодавців у підготовці та працевлаштуванні фахівців, організації практики студентів і підтримці навчальних закладів у реалізації освітніх та наукових проектів [1].

На шляху інтеграції в європейський освітній простір безумовно слід орієнтуватись на пріоритети розвитку і реформування вищої школи європейських держав. Проте система освіти в кожній державі пов'язана з національними традиціями, з системами політичних та економічних відносин і прагнення до порівняльних норм не тотожне уніфікації всіх функцій і видів діяльності вищої освіти. Президент Асоціації європейських університетів Е.Фромент зазначав, що „... наряду со стремлением к унификации образования следует поощрять разнообразие содержания общеобразовательных программ ... Болонский процесс – путь к интеграции европейского высшего образования без ущерба для разнообразия национальных культур, гарантирующих качество образовательных услуг” [2].

Підготовка фахівців-економістів із сучасним світоглядом, професійними знаннями інноваційного характеру, вмінням їх практичного використання при розв'язанні соціально-економічних проблем на базі постійної самоосвіти є метою сучасної економічної освіти студентів вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації згідно із Концепці-

єю розвитку економічної освіти в Україні [3]. Один із принципів, на яких має базуватись розвиток економічної освіти, – поєднання функціональності та фаховості різноманітних освітніх програм, що засновані на індивідуалізації підготовки економічних кадрів відповідно до попиту ринку праці. Підвищенню конкурентоспроможності випускників має сприяти поглиблення зв'язків між економічною освітою і практикою.

Узагальнення першого досвіду запровадження в Україні галузевих стандартів вищої освіти показує, що освітньо-професійні програми підготовки фахівців напряму 0501 „Економіка і підприємництво”, зокрема для спеціальності „Облік і аудит”, поки що не повною мірою орієнтовані на практичну підготовку за змістом освітньо-кваліфікаційних характеристик бакалавра і спеціаліста. Фахівець за спеціальністю „Облік і аудит” має бути здатний виконувати професійну роботу за первинними посадами відповідно до державного класифікатора професій, затвердженого Наказом Держкомстандарту України від 27.07.1995р. №257: бухгалтера, бухгалтера-ревізора, бухгалтера-експерта, аудитора підприємства, керівника групи обліку, завідувача цеховою бухгалтерією, начальника централізованої бухгалтерії, начальника контрольно-ревізійного відділу, головного ревізора, головного бухгалтера. В системі виробничих функцій (типових завдань діяльності), які повинен виконувати спеціаліст, є такі, що потребують спеціальних знань з організації і функціонування податкової системи, а також системи соціального страхування в Україні:

- розрахунок податків за платежами до бюджетів та в позабюджетні фонди (типові завдання ПФ. Д. 32, ПФ. Д. 33);
- облік та аудит страхування працівників та розрахунків по страхуванню (ПФ. Д. 17);
- облік та аудит розрахунків з бюджетами (ПФ. Д. 06);
- складання податкової звітності (ПФ. Д. 56).

Освітньо-кваліфікаційними характеристиками визначено, що системі виробничих функцій повинна відповідати система наступних вмінь:

- для типового завдання діяльності ПФ. Д. 06 – розраховувати суми податків;
- ПФ. Д. 17 – нараховувати суми зборів і внесків, пов'язаних із страхуванням працівників (пенсійним, соціальним, на випадок тимчасової втрати працездатності, на випадок безробіття, від нещасних випадків);
- ПФ. Д. 28 – розраховувати податкові зобов'язання і податковий кредит з податку на додану вартість, нараховувати та сплачувати по даток на додану вартість до бюджету;

- ПФ. Д. 31 – обчислювати валовий дохід і валові витрати, нараховувати і сплачувати податок на прибуток;
- ПФ. Д. 32 – нараховувати інші податки до бюджету та в позабюджетні фонди.

Інформованість спеціаліста повинна забезпечувати вміння виконувати дії автоматично, на рівні навички.

Проте у складі нормативних дисциплін циклів гуманітарної, природничо-наукової та загальноекономічної, а також професійної підготовки бакалавра і спеціаліста за напрямом 0501 „Економіка і підприємництво”, орієнтованої на спеціальність „Облік і аудит”, немає дисципліни, яка б мала метою формування системи знань необхідних для виконання наведених виробничих функцій. Серед нормативних дисциплін освітньо-професійної програми циклу природничо-наукової та загальноекономічної підготовки бакалавра встановлені дисципліни „Фінанси” і „Фінанси підприємства”, які містять теми, що торкаються оподаткування. Беручи до уваги мету і предмет цих дисциплін можна було б очікувати, що за змістом вони забезпечать необхідні знання з питань оподаткування. Наприклад, метою дисципліни „Фінанси” визначено надання фундаментальних знань з функціонування державних фінансів та їх впливу на соціально-економічний розвиток суспільства, а предметом – фінансові відносини, що виникають на різних рівнях економічної системи між державою, юридичними та фізичними особами.

Система фінансових відносин повинна включати відносини, що виникають у процесі реалізації податкової політики. Проте, із анотації змісту цієї дисципліни видно, що із 14 тем тільки одна присвячується таким відносинам – восьма тема „Податки та податкова система”. Для вивчення змісту всієї дисципліни відводиться 108 навчальних годин. З цього можна припустити, що на окрему тему припадає близько восьми навчальних годин.

Метою дисципліни „Фінанси підприємства” є формування системи базових знань з теорії і практики фінансових відносин суб’єктів господарювання, формування фінансових ресурсів, фінансового планування, організації фінансової діяльності підприємств, а предметом – система фінансово-економічних відносин, які виникають у процесі поточної та інвестиційної діяльності суб’єктів господарювання. Зміст дисципліни розкривається в 11 темах, одна з яких „Оподаткування підприємств”. Виходячи з того, що для вивчення дисципліни навчальний час складає 81 год., то на одну тему припадає в середньому біля 8 годин. Такий обсяг не може забезпечити надання достатніх знань фахівцю з організації та функціонування податкової системи.

З метою визначення практичної значимості таких знань автором

проведено опитування 16 експертів. Експертами обрано провідних фахівців з питань обліку і аудиту – головних бухгалтерів підприємств. Спільно з експертами проведено групування виробничих функцій їх діяльності. Експерти оцінювали обсяг функцій за часом, необхідним для їх виконання у відсотках до річного обсягу робочого часу (див. таблицю).

Експертна оцінка обсягу функцій

№ п/п	Виробничі функції	Усереднена оцінка обсягу часу на виконання функцій, % до річного обсягу часу
1	Обробка первинних бухгалтерських документів. Заповнення реєстрів бухгалтерського обліку. Бухгалтерська звітність	60
2	Аналіз результатів фінансово-господарської діяльності. Підготовка матеріалів для прийняття управлінських рішень	6
3	Розрахунки й сплата сум податків. Складання та подання до податкових органів податкової звітності. Супроводження перевірок податковими органами	25
4	Стосунки з діловими партнерами: обробка контрактів, перевірка документів, звірення розрахунків.	5
5	Ділові стосунки з банком, органами статистики, іншими контролюючими органами	4
6	Разом	100

Високе значення коефіцієнта конкордації (0,687) свідчить про узгодження думок експертів. Таким чином, результати експертних оцінок дають підставу зробити висновок, що в практичній діяльності фахівців спеціальності „Облік і аудит” функції податкових розрахунків і регулювання відносин з податковими органами в процесі сплати податків, подання податкових декларацій і перевірок фінансово-господарської діяльності складають важливу частину від загального обсягу функцій – не менше 25%. Виконання таких функцій потребує сукупності знань про систему оподаткування в Україні, методику визначення сум податків до сплати в бюджети різних рівнів і до державних цільових фондів, порядок складання податкових декларацій, сплати податків, а також про основи організації податкового контролю фінансово-господарської діяльності.

Слід зазначити, що в анотації змісту нормативних дисциплін мету – „... надання знань з організації і функціонування податкової системи та проведення податкової політики” має дисципліна „Податкова система”, що міститься в циклі професійної підготовки бакалавра іншої спеціальності – „Фінанси” [4]. Завданням цієї дисципліни є вивчення теоретичних та організаційних основ оподаткування, методики розра-

хунків і порядку сплати податків і обов'язкових платежів юридичних осіб. Зміст розкривається в 16 темах, для вивчення яких передбачено мінімальний нормативний термін – 135 навчальних годин. Для спеціальності „Фінанси” в циклі професійної підготовки спеціаліста передбачено також дисципліну „Податковий менеджмент” з терміном вивчення 108 навчальних годин. Її метою є „Надання прикладних знань про організацію стягнення податків і податковий контроль” [5]. Таким чином, необхідні знання для виконання важливої виробничою функції фахівця з обліку і аудиту пов'язаної з податковими розрахунками, сплатою податків, складанням податкових декларацій, супроводженням перевірок фінансово-господарської діяльності податковими органами, забезпечують освітньо-професійні програми бакалавра і спеціаліста зі спеціальності „Фінанси”, а не „Облік і аудит”.

Виходячи з результатів аналізу освітньо-кваліфікаційних характеристик, експертного аналізу виробничих функцій професійної діяльності, можна зробити висновок, що склад нормативних дисциплін циклу професійної підготовки бакалавра і спеціаліста напряму 0501 „Економіка і підприємництво” спеціальності „Облік і аудит” потребує перегляду з метою включення дисциплін „Податкова система” і „Податковий менеджмент”. Такі важливі для професійної діяльності дисципліни недоцільно відносити до вибірових, оскільки індивідуальне бачення кожного окремого навчального закладу змісту навчання, необхідного обсягу часу на вивчення дисциплін може мати негативні наслідки для якості професійного навчання і, зрештою, працевлаштування працівників. До вибірових дисциплін доцільно було б віднести дисципліну „Соціальне страхування”, що також має практичне значення для спеціальності „Облік і аудит”. Відповідно до анотації змісту цієї дисципліни в циклі професійної підготовки спеціаліста зі спеціальності „Фінанси” її предметом є „... фінансові відносини, що виникають у процесі формування і використання фондів соціального страхування.” [5]. Для вивчення змісту, що визначається 10 темами, передбачено не менше 108 навчальних годин, тоді як підготовка спеціаліста з обліку і аудиту, що безпосередньо бере участь у відносинах при формуванні фондів соціального страхування, не передбачає необхідність надання знань про механізми формування.

Таким чином, є підстави вважати, що внесення наведених вище дисциплін до освітньо-професійних програм бакалавра і спеціаліста за спеціальність „Облік і аудит” сприятиме підвищенню якості професійної підготовки сучасних фахівців відповідно до практичних потреб, конкурентоспроможності випускників і розширенню можливостей їх працевлаштування, отже і реалізації завдань концепції розвитку економічної освіти в Україні.

1. Указ Президента України „Про заходи щодо вдосконалення системи вищої освіти України” // Урядовий кур’єр. Орієнтир. – 2004. – №36. – С.2.
2. Фромент Э. Европейское пространство высшего образования: Новые рамки развития // Высшее образование. – 2003. – №6. – С.38-40.
3. Концепція розвитку економічної освіти в Україні // Освіта України. – 2004. – №6. – С.4-5.
4. Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра напрямку 0501 – „Економіка і підприємництво” // Галузевий стандарт вищої освіти. – К.: – МОН України, 2002. – 107 с.
5. Освітньо-професійна програма підготовки спеціаліста напрямку 0501 – „Економіка і підприємництво” // Галузевий стандарт вищої освіти.. – К.: – МОН України, 2002. – 59 с.

Отримано 27.04.2004

УДК 657

Л.В.ЧИЖЕВСЬКА

Житомирський державний технологічний університет

ДО ПИТАННЯ ПРО ВИСОКУ ЯКІСТЬ ВИЩОЇ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ОСВІТИ

Розглядаються проблеми здобуття якісної вищої освіти з бухгалтерського обліку, пропонуються шляхи її покращення.

Кількість навчальних закладів, які сьогодні надають освіту зі спеціальності “Облік і аудит”, вражає різноманітністю та широким вибором. Чи не тому маємо перевиробництво у наданні освітянських послуг з бухгалтерського обліку, звідси – непрацевлаштованість випускників. Проте останнє відбувається й через низьку якість таких послуг. До усвідомлення даного факту вже прийшли викладачі провідних закладів освіти з даного напрямку в Україні. Це підтверджується багатьма виступами і дискусіями на конференціях, що періодично відбуваються на базі провідних навчальних закладів. Серед останніх особливо плідними з даного питання можна виділити конференції “Бухгалтерський облік і контроль в управлінні підприємством” (Полтава, 24-25 квітня 2003р.) [3], “Менеджмент малого и среднего бизнеса: проблемы, обучение, перспективы” (Севастополь, 23-27 вересня 2002р.) [4], Другу міжнародну наукову конференцію “Світова глобалізація економіки та її вплив на розвиток бухгалтерського обліку” (Житомир, 29-30 травня 2003р.) [2]. На них було започатковано вирішення даної проблеми, у продовження якої ми висвітлюємо інші можливі шляхи подолання не завжди належної якості освітянських послуг.

Відомо, що якість послуг на ринку прямо залежить від запитів їх споживачів. На ринку освітянських послуг основними споживачами є студенти. Проте, як показало проведене анкетування студентів першого курсу, більшість з них (67%) не мають чіткого уявлення про майбутню